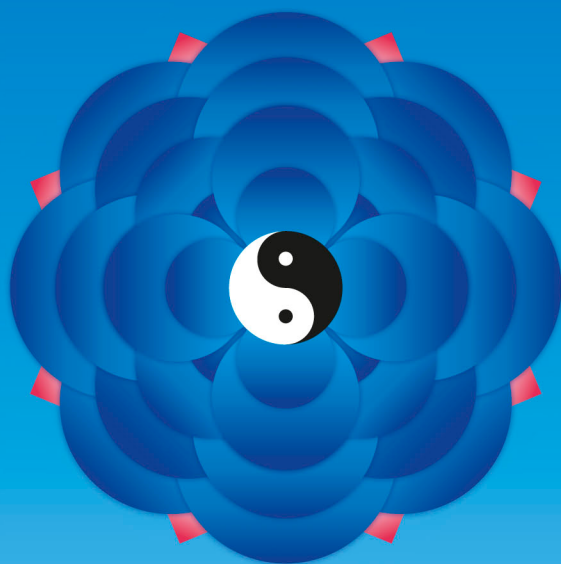

**RUEDIGER
DAHLKE**

NEMOC JAKO SYMBOL

Příručka pro výklad příznaků
psychosomatických chorob a jejich řešení

Proslulé dílo uznávaného lékaře a psychoterapeuta

 C P R E S S

NEMOC JAKO SYMBOL

Ruediger Dahlke

CPress
Brno
2014

Nemoc jako symbol

Ruediger Dahlke

Překlad: Zdeněk Dan

Jazyková korektura: Kateřina Janošková

Sazba: Daniele Janošců

Odpovědný redaktor: Ivana Auingerová

Technický redaktor: Radek Střecha

Original title: Krankheit als Symbol.

Handbuch der Psychosomatik. Symptome, Be-Deutung, Bearbeitung, Einlösung by Ruediger Dahlke

© 2007 by C. Bertelsmann Verlag, a division of Verlagsgruppe Random House GmbH, München, Germany.

Translation © Zdeněk Dan, 2014

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-264-0369-2

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2014 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem

Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 18495.

© Albatros Media a. s., 2014. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

OBSAH

Úvod	4
ČÁST 1 Seznam krajín těla a orgánů	21
ČÁST 2 Seznam příznaků	53

Úvod

*„Nejlepším lékem pro člověka je člověk.
Nejvyšším stupněm léku je láska.“*

PARACELSUS

Myšlenka využít obrazů nemocí jako šance dostat se dál na cestě vývoje je prastará a podle jejího charakteru ji lze najít již v posvátných spisech různých národů. V naší době byla v souvislosti s úpadkem náboženství a vítězným tažením přírodovědeckého lékařství zatlačena do pozadí a do značné míry zapomenuta. Od roku 1983, kdy byla poprvé uveřejněna kniha *Nemoc jako cesta*, zažila tato myšlenka nový rozmach. Dnes se tento přístup – rozšířený a hlouběji propracovaný – dokonce začíná uplatňovat v lékařské praxi. V okruhu terapeutů orientovaných na přírodní léčbu a psychologii si zajistil místo již dříve. Toto staré, znovu objevené umění vysvětlování klinických obrazů nemoci neprosadili profesionální terapeuti, jak se původně doufalo, ale postižení lidé. Tuto metodu přinesli pacienti svým terapeutům, kteří původně většinou nechtěli postupovat tak jednoduchou a evidentní cestou. Přitom se již dlouho poukazovalo na to, jak je důležité vysvětlit význam nemoci, třeba když Viktor Frankl zdůraznil: „Vůle ke smyslu‘ je součástí života. Jestliže se podaří výklad smyslu nemoci, nemoc se lépe překoná.“

Na tělesné rovině může každý ukázat přinejmenším prstem na místo, kde je problém, kde ho tlačí bota nebo ho trápí bolest. Na přenesené rovině jde rovněž pouze o to, vložit prst do (nehmotné) rány a položit správnou otázku, která mohla již kdysi zbavit krále Grálu Amfortase jeho utrpení. Je to otázka po stínu, který se ztělesňuje v každé ráně a v každém obrazu nemoci, to je to „Co ti chybí, strýci?“ Tělo je jevištěm, kde se odehrává nevědomé duševní dění, nebo jak to vyjádřil spisovatel Peter Altenberg: „Nemoc je výkřik ublížené duše.“ Je proto nutné zjistit, co duši ublížilo, a k tomu tělo poskytuje nutná upozornění. Může se stát jevištěm, kde uvidíme úkoly, které máme při růstu a učení. Způsob vyjadřování těla je symbolická řeč, s níž se setkáváme ve všech náboženských tradicích a mýtech, ale i v obrazech pohádek a legend a samozřejmě i v prostém a často velmi přímém způsobu vyjadřování hovorového jazyka. Z tohoto stínového výrazu obrazu nemoci je možné zjistit smysl dění, aby se pak smysluplnějším zpracováním tématu našel krok k jeho řešení.

Řeč těla, z níž řeč příznaků představuje pouze jednu, i když zvláště důležitou nižší formu, je nejrozšířenější řečí na této zemi. Mluví jí *všichni* lidé, přestože si tuto skutečnost pokaždé neuvědomují a mnozí již řeči svého vlastního těla vůbec nerozumějí. Přitom většina lidí, dokonce i moderní lidé, má ještě v sobě skryté vědění o řeči těla, a může ji proto úžasně rychle oživit. Zdá se, že patří k onomu velkému, nepřehlédnutelnému pokladu vědění, který v nás držíme od pradávných dob a pouze čeká na svoje vzkříšení.

Jestliže porozumíme řeči těla, získáme opět přístup ke svým kořenům jak v naší kultuře, tak v rodině lidstva. Zažijeme, jak se tělo vyjadřuje vzorným způsobem, a vrátíme se jakoby do původního stavu před babylonským zmatením jazyků, kdy ještě všichni lidé vystačili s jednou a toutéž řečí. Jestliže se kutálejí slzy, je barva kůže, na které se kutálejí, vedlejší; vykládáme je ze souvislosti spontánně správně jako slzy radosti, smutku nebo bolesti a nezáleží na tom, zda stékají po černé,

bílé, rudé nebo žluté kůži. Čím je člověk archaičtější, tím je způsob jeho vyjadřování původnější, a tak se můžeme učit ze starých dob a přitom pozorovat, že v sobě ještě stále máme jejich zkušenosti.

Tato příručka staví na výkladech obrazů nemocí v knihách *Nemoc jako cesta*, *Nemoc jako řeč duše* a *Životní krize jako šance na vývoj* i v publikacích na speciální témata jako *Problémy srdce*, *problémy zažívání* a *problémy s váhou* a *Psychologie modrého dýmu*. Poprvé se snaží zpracovat souhrn všech obrazů nemocí s nárokem na úplnost. Po osmnácti letech práce na základu výkladů se zdálo, že je doba zralá na vyplnění mezer. Celkem příručka obsahuje výklad více než čtyř set obrazů nemocí s jejich jednotlivými příznaky a umožňuje uživatelům snadný a rychlý přístup k symbolice příslušného obrazu nemoci.

Zatímco v knize *Nemoc jako cesta* jsme ještě zvolili způsob rozdělení podle orgánů, který používá školní lékařství, a například sdružili všechny nemoci jater a ledvin, zvolil jsem o deset let později v pokračování *Nemoc jako řeč duše* schéma „od hlavy k patě“, aby bylo možno lépe přihlížet k příslušnému souhrnu vlivů působících na obraz nemoci. V této příručce připadalo v úvahu kvůli rychlejší a jisté orientaci seřazení podle abecedy. Všechny systémy rozdělení mají své výhody a nevýhody a nejlepší ochranou při práci s nimi je dobrá znalost především jejich nevýhod. Rozdělení podle orgánů svádí například k velmi omezeným pohledům, které se přičítá celostnímu hledisku, jako jsou „ledviny z pokoje 12“, dostatečně známé ze školního lékařství. Schéma „od hlavy k patě“ se sice tomuto problému vyhýbá, není však pro orientaci dost přehledné, protože mnoho obrazů nemoci, jako třeba onemocnění krve a nervová onemocnění, není možné bezpečně zařadit. Abecední pořadí naproti tomu poskytuje nejrychlejší přehled a nejjistější orientaci, zcela ovšem ignoruje významové a funkční souvislosti.

Vzhledem k této nevýhodě je nejlepším způsobem při výkladu obrazu nemoci spojit různé roviny podle následujícího schématu: Čtenář si nejprve v prvním díle příručky najde výklad významu postižené krajiny těla – při zánětu mandlí třeba výklad významu krku – a informuje se tam o symbolickém významu problémové oblasti. Druhý krok vede – opět v první části knihy – k postiženému orgánu, jeho symbolice a funkci, v našem příkladě tedy k mandlím a tím k rovině, na které se problém odehrává. Třetí krok vede do druhého a hlavního dílu knihy k základnímu problému a jeho výkladu, v našem případě tedy k zánětu a jeho symbolice. Potom teprve se doporučuje jako čtvrtý a poslední krok vyhledat heslo „zánět mandlí“.

Ve druhé části knihy, v seznamu příznaků nemocí, jsou ke každému základnímu a speciálnímu problému uvedeny také poukazy na možnosti, jak dané téma zpracovat a splnit. V našem příkladě jsou nabídnuty všeobecné informace o problematice zánětu, které umožňují pochopit jeho hlubší smysl. Teprve potom má smysl přejít ke speciálnímu problému (zánět mandlí). I když někomu může připadat lákavé vrhnout se ihned na cíl, nedoporučujeme to. Teprve když čtenář udělá předchozí tři kroky, postaví tak základ, který mu umožní pochopit téma do hloubky. Navíc cesta od všeobecného ke speciálnímu odpovídá osvědčenému archetypickému vzoru.

Kromě toho uživateli často pomůže, když bude sledovat příslušné příčné odkazy na příbuzné obrazy nemoci nebo na ty, které s daným obrazem nemoci obsahově souvisejí (například na takové, které vyjadřují jeho pravý opak), takže na konci výkladu získá široký obraz příslušné symptomatiky. Tento postup je příkladně uplatněn v knize *Nemoc jako řeč duše*. Doporučujeme, aby se uživatel nejprve sám s pomocí této příručky pokusil o vlastní výklad. Vlastní úsilí a řešení, která čtenář sám najde, jsou – třebaže ještě nejsou zcela správná – vždy lepší než cizí názory. Ostatně vlastní myšlenky je možné při dalším kroku výborně doplnit výklady, které jsou již k dispozici.

Důležitými pomůckami, především při zpracování a naplnění, mohou být také poukazy na základní principy. Jsou vždy uvedeny jak u krajin těla a orgánů, tak u obrazů nemoci, takže se vedle speciálního úkolu čtenáři příkladně ujasní i archetypický soubor vlivů. I při malé znalosti tohoto systému archetypů může při práci s příručkou dospět k jeho hlubšímu porozumění. V případech, kdy přiřazení není jasné, jsou za základními principy uvedena v závorkách objasňující hesla. Nejprve se vždy uvádí základní princip postižené krajiny těla, tedy roviny, na které se odehrává dění, pak po spojovací čarce následuje základní princip symptomatiky. Často se také jedná o smíšení příslušných základních principů, což je vyjádřeno spojením šikmou spojovací čárkou. Úvod do práce se základními principy v souvislosti s obrazy nemoci je v příslušné kapitole knihy *Nemoc jako řeč duše*, všeobecné pojednání o základních principech najdete v publikaci *Svislý obraz světa*.

Systém zahrnování různých rovin a základních principů do úvahy může udržet v přehledných hranicích nebezpečí, která jinak skrývá převádění příznaků ve výklady prováděné podle receptů (krátká spojení, jež míjejí podstatné věci, a příliš jednoduchá srovnání). Pomocí hierarchizace různých rovin je možné lépe poznat i vztah k celému organismu, se kterým každý klinický obraz nemoci souvisí. V každém případě je nemocný celý člověk a musí být také jako takový léčen; alternativou k tomu by byl nevhodný výklad, případně léčba příznaků. Pomocí hierarchizace lze najít podstatu a stěžejní bod problému, aniž se opominou celkové souvislosti. I když slovo „hierarchie“ se již téměř neoceňuje pozitivně – doslova přeloženo znamená „vláda Svatého“ nebo „Jednoho“ –, může nám pomoci dostat se dál, protože nám musí jít právě o to, abychom našli rozhodující bod, na kterém dotyčný pacient uvázl.

Kdo pro samé stromy již nevidí les, nikdy nepochopí téma nemoci. Patří k ní konečně i vztah k okolnímu světu a dokonce i společenská rovina, jak se projevuje v tématech rodiny a společenství a v sociální oblasti vlivů bydlení a práce – přestože jsme se zde o nich mohli zmínit pouze okrajově. Podrobně o takových vztazích pojednávám v knize *Člověk a svět jsou jedno*. Čím je vzorek rozsáhlejší a pestřejší, tím z něho vyplývají lepší a jistější poukazy, jak dospět k uzdravení. Paracelsus vycházel z toho, že lékař by měl již z vlivů působících na pacienta poznat, kterou nemocí pacient trpí, stejně jako by měl být naopak schopen soudit z obrazu nemoci na tyto vlivy. Lékaři, který neznal základní principy (Paracelsus používal slovo „astrologie“), dokonce přímo upíral způsoblost léčit. V dnešní době je lékař, jenž rozumí archetypům, resp. základním principům, výjimkou. Přitom je potěšitelné, že ve vzdělávacích seminářích vzrůstá opět i o ně citelně zájem.

V mnoha případech jsem zjistil, že spolu s tím, jak pacienti projevují horlivý zájem o obrazy svých nemocí a o úkoly, které jsou v nich skryty a jež se musí naučit, přidávají se k tomuto hledisku i lékaři, protože jim nebrání využívat jiné jejich léčebné přístupy, ale naopak je podporuje. Výklad obrazů nemocí nechce v zásadě oslabovat spolupráci lékaře a pacienta, ale naopak ji posilovat. Pacienti s vlastní odpovědností ulehčují lékařům práci. Čím více pacienti přemýšlejí a vycítují spolu s lékaři a spolupracují s nimi, tím je terapie efektivnější. Po této stránce je tato příručka spíše podnětem k prohloubení vztahu mezi terapeuty a pacienty, ovšem s cílem umožnit léčeným lidem, aby ve svém nitru objevili na delší dobu vlastního lékaře. Podporovat jejich vývoj je však nejvznešenějším úkolem každého lékaře. Po této stránce využije šance výkladu obrazů nemocí také velké možnosti, které tento výklad nabízí v oblasti prevence.

Prevence se stala kouzelným slovem v době, která si vlastně již vůbec nemůže dovolit své lékařství používající nejmodernější, náročnou techniku. Je to tím hroznější, že od ministra zdravotnictví až po odpovědné lékaře téměř nikdo neví, v jaké situaci se tím nachází. V tomto dilematu se představitelé

školního lékařství uchylují k nemorálnímu podvodu, který se dnes společensky téměř akceptuje, a svá opatření směřující k včasnému rozpoznání nemoci drze nazývají prevence. Včasné rozpoznání je nesrovnatelně lepší než rozpoznání opožděné, s prevencí však nemá nic společného. Prevence by vyžadovala, aby se člověk tak předčasně a dobrovolně podvolil, že by ho již osud nemusel zkrušit. K tomu by ale museli lidé vědět, čemu je nutno se podvolit, to znamená, museli by znát podstatu nemoci, resp. obrazu nemoci připadajícího v úvahu. Svým bojem proti nemoci, který se projevuje záplavou antiprostředků (antibiotika, antihypertonika, antihistaminika atd.), inhibitorů (kyselinové inhibitory, ACE inhibitory) a (beta)blokátorů, školní lékařství již téměř nikdy nepozná podstatu obrazů nemoci, které potírá, a není jim proto ani schopno zabránit. Jeho představitelé se ve zčásti strašných akcích snaží toto nápadné selhání přehlédnout. Dokonce i vyhlazovací tažení proti dělohám v posledních desetiletích byla označována za preventivní opatření proti rakovině. Na této rovině by si mohli tak uboze „argumentující“ gynekologové také nechat amputovat ušní boltce – v rámci stejně šílené profylaxe rakoviny kůže. Dnes jsme skutečně – když křížácká tažení proti dělohám vůbec neskončila – již opět na začátku podobné lékařské grotesky. Poté, co byla odhalena souvislost mezi rakovinou prsu a určitým genem, enormně vzrostl strach z rakoviny, kterou by bylo možné zdědit. V USA si již nechávají ženy, jež jsou nositelkami tohoto genu, ze strachu amputovat zdravá prsa. Při vši hrůze bychom však přesto neměli přehlédnout bezmocnost obou stran, která se v tom projevuje. Ženy, jejichž matky a babičky onemocněly rakovinou prsu, mají samozřejmě právem strach, že samy onemocní. Intenzivně využívají možnosti naší takzvané profylaxe rakoviny a nezdědka vyžadují až deset mamografií ročně. Protože to vše probíhá v rámci takzvané profylaxe, cítí se při tom po lékařské stránce jistě. Po deseti letech by taková žena měla za sebou sto mamografií, a tím by se riziko rakoviny prsu zřetelně zvýšilo. O prevenci zde nemůže být řeč, jedná se o nesprávně pochopené včasné rozpoznání. Na tomto příkladě si však můžeme uvědomit, jak nebezpečný může být v této oblasti nemorální podvod.

Představa, že se včasnou amputací sníží rizika, je sama o sobě ubohou myšlenkou lékařství, které žije z toho, že nefunguje prevence. Jestliže důsledně domýšlíme tuto myšlenku pocházející z USA a existuje nebezpečí, že se stále více bude prosazovat, docházíme k závěru, že všechno skončí mozkiem v živném roztoku. Tento mozek ale bude mít panický strach, že se v něm vyvine nádor. V této příšerné perspektivě zjevně nemůže spočívat budoucnost našeho lékařství.

Na půdě výkladu obrazů nemocí v souvislosti s pochopením základních principů je možné předcházet nemocem smysluplným způsobem. Jakmile postižení pochopí podstatu nebo vzor rakoviny prsu, mohou se dobrovolně podvolit úkolům, které mají zvládnout, přijmout vyzvání a vystoupit z nebezpečného rodinného vzoru; přitom zde nechceme vzbudit dojem, jako by to šlo snadno – ale přesto je to možné. Za předpokladu, že se výklad podaří, lze myšlenku prevence přenést na každou situaci nemoci a lékařství by konečně mohlo začít plnit jednu ze svých nejvznešenějších úloh.

Prevence je myšlenka, která se táhne celou mojí prací a tedy i touto knihou. Proto jsou v ní i jednotlivé výklady, které v akutní situaci nemají smysl možná proto, že pacient není vůbec při vědomí. Pokaždé pak směřuji k aspektu prevence, který získá na důležitosti, jakmile se pacient zotaví z momentálního ohrožení. Když překoná akutní onemocnění – lhostejno, jaké prostředky se použijí k léčbě –, měla by se vlastně jakoby sama od sebe vnucovat otázka: „Čemu jsem se z toho naučil a jak mohu v budoucnosti najít jiné, vhodnější roviny pro své učení?“ Také při zpětném pohledu mají dosud smysl standardní otázky, které vyvstávají při výkladu obrazů nemoci: „Proč se to stalo právě mně, právě to, právě tak a právě v tomto období mého života? K čemu mě tento obraz nemoci nutí a v čem mi brání?“

Z příkladu strachu z rakoviny prsu, vyvolaného genetickými objevy, je možné čerpat další poučení. Pro školní lékařství je charakteristické, že jakmile při posuzování klinického obrazu nemoci nalezneme nějakou tělesnou součást příčin, ihned popírá jakýkoli podíl duševních faktorů na vzniku nemoci. Tento fakt možná spočívá v tom, že představitel školního lékařství jen velmi neradi přenechávají něco „konkurenci psychosomatiky“ a jsou velmi spokojeni, když se pacient opět vrátí do oblasti jejich vlivu. Toto oborové myšlení v úzkých hranicích velmi překáží i v lékařství. V budoucnosti budeme odhalovat stále více genetických vlivů působících na vznik obrazů nemocí jednoduše proto, že genetika dělá obrovské pokroky a již brzy po přelomu tisíciletí rozluští celý lidský genotyp. Podobný bude vývoj v imunologii. Nesmí to však být důvod k opětovnému upadnutí do jednostrannosti, jak se to již stalo v případě žaludečního vředu, za jehož příčinu se v poslední době ve sto procentech případů pokládá bakterie *Helicobacter*. Pouze fakt, že polovina obyvatelstva má ve svém žaludku tyto bakterie, aniž onemocní žaludečními vředy, a naštěstí ne všechny pacientky s příslušným genem dostanou rakovinu prsu, by nám měl v tomto případě ukázat cestu, dříve než se znovu vylije s vaničkou i dítě. Objev genu souvisejícího s rakovinou prsu je vědeckým pokrokem, který je nutno jako takový uvítat; jestliže je ovšem chápán jako argument proti psychoonkologii (nauka o podílu duševních faktorů na vzniku rakoviny), je přeceněn a především nesprávně interpretován. Nedávno američtí badatelé také izolovali látky, které mají lidé v krvi ve stadiu zamilovanosti. Nebudeme přece tvrdit, že lidé po staletí nesprávně považovali lásku za duchovně-duševní stav, dokud jsme ji konečně nepoznali jako čistě tělesnou záležitost. Přes tento zajímavý objev zůstane zamilovanost duševním jevem, který však nachází svou analogii i v těle. Právě to má na mysli psychosomatika: synchronnost duše a těla.

Stejně jako má smysl seznámit se již na začátku s mezemi zvolené metody, zdá se být přiměřené znát světový názor, na němž se zakládá, aby bylo možné otevřeně využít její šance a čelit jejím nebezpečím. V našem případě tvoří tento základ světový názor ezoterické filozofie. Není však možné informovat zde o něm. K tomu doporučujeme – co se týká výkladu obrazů nemocí – přečíst si všeobecnou část knihy *Nemoc jako řeč duše*. Samozřejmou součástí ezoterické představy o světě je nauka o reinkarnaci, která sice k výkladu klinických obrazů nemocí není nutná a sama o sobě ani vnitřně nesouvisí se symbolikou nemoci, při tvrdých výkladech přesahujících smyslový rámec života však přesto představuje podstatné usnadnění a pomoc. V souvislosti s tím si zde dovoluji uvést několik poznámek. Například vrozené znetvoření, které jsou rovněž důsledně vykládány jako příznaky vyskytující se v dalším životě, pokládáme za životní úkoly, které si dotýčný člověk přinesl s sebou. To lze v rámci nauky o reinkarnaci akceptovat mnohem snadněji. Z tohoto chápání světa vyplývá i jistota při výkladech u dětí nebo vůbec novorozenců, které se zásadně neliší od výkladů u dospělých. Lidé mají úkoly a přinášejí si velkou část z nich již s sebou. To je dnes možné pochopit za pomoci diferencovaných výpovědí genetiky i bez nauky o reinkarnaci, příp. nauky o karmě; na základě těchto nauk je však možné mnoho věcí pochopit podstatně lépe a hlouběji. Výklady obrazů nemocí, které směřují ke smrti, ztrácejí mnohdy na své tvrdosti a zdánlivé nesmyslnosti, jestliže si uvědomíme řetěz životů. Dnes skutečně víme – aniž se musíme namáhat pochopit myšlenku reinkarnace – z výzkumů umírání, že se lidé při umírání ještě mnohému naučí, třeba když se před jejich vnitřním zrakem odvíjí film jejich života. Z reinkarnační terapie, jež se zakládá na ezoterické představě o světě, vyplývá i mnoho výkladů a poznatků, které by přírodovědecky orientovaný uživatel mohl hůře chápat, jako je třeba jistota, že sebevražda nepomůže člověku postoupit dál,

protože neukončí život, ale vede pouze k opakování neabsolvované třídy ve škole života, a to často ještě za ztížených podmínek.

Všechny výklady v této knize pocházejí z přímého překladu řeči těla a příznaků do roviny symbolické řeči naší duševní skutečnosti. V dosavadních publikacích bylo přednostně pojednáno o velkých a častých obrazech nemocí, k nimž je přirozeně k dispozici nejvíce zkušeností s pacienty. V tomto lexikonu šlo kvůli úplnosti také o to, zahrnout do něj i mnoho takzvaných malých nebo řidčeji se vyskytujících obrazů nemocí, i když k nim existovalo méně terapeutických zkušeností.

Pro postižené je přirozeně obraz jejich nemoci nejdůležitější věcí a rozlišování mezi velkými, malými, častými a řídkými a tím zdánlivě méně důležitými dostává medicínskou příchut. V rámci této knihy bylo od takového rozlišování upuštěno; je ale nutno podotknout, že jsme podle osvědčených pravidel provedli výklady některých méně často se vyskytujících obrazů nemocí, aniž jsme s nimi měli psychotherapeutické zkušenosti, nebo byly tyto zkušenosti pouze malé. Protože jsme však po téměř dvacetileté práci využívající tento přístup získali velkou jistotu a stejně tak velkou důvěru v to, že se tělo projevuje správným způsobem, zdál se nám tento postup omluvitelný. V každém případě musí čtenář zůstat ostražitý a celkově si ujasnit, že nemohou existovat dva stejné žaludeční vředy, ale že jsou vždy pouze individuální pacienti, kteří se vypořádávají s podobnými vzory nemocí. Mít na zřeteli tuto individuální složku je rozhodující pro to, aby všichni pacienti se stejnou diagnózou nebyli léčeni stejně. Na druhé straně mají klinické obrazy nemocí něco velmi vzorového. To se samozřejmě týká i této příručky, kterou je možné po mnoha stránkách srovnat s přehledem homeopatie. V případě, že je uživatel na pochybách, doporučuje se požádat o radu lékaře nebo terapeuta, který tento přístup dobře zná, a společně s ním najít individuální složku ve všeobecně závazném vzoru.

Rozdílný rozsah zkušeností s obrazy nemocí vedl k různě podrobnému zpracování. Délka rozboru příznaků ani tak nesouvisí s hodnocením jeho důležitosti, jako spíše odpovídá zkušenostem, které s ním máme, přičemž samozřejmě rozšíření určitého obrazu nemoci prozrazuje na jedné straně jeho důležitost pro postiženou společnost, na druhé straně vede k bohatším zkušenostem terapeutů. Po této stránce jsme o malárii, která si vždy vyžádá většinu lidských životů, pojednali velmi krátce ve srovnání třeba s pubertální hubeností, která je v Evropě mnohem rozšířenější a v důsledku toho se nashromáždilo hodně zkušeností z její léčby. Nakažlivé nemoci a velmi rozšířené obrazy nemocí odrážejí poměry panující v oblasti jejich rozšíření. Tak například můžeme v naší situaci vykládat nemoci jako srdeční infarkt a rakovina, ale i zubní kaz a nachlazení jako typické jevy této doby a společnosti. Tento slovník je nutno chápat na základě naší dnešní situace vysoce industrializované společnosti založené na individuálním výkonu ve střední Evropě. Nečiní si nárok poskytovat délkou pojednání o určitém příznaku objektivní měřítko jeho důležitosti, nehledě vůbec na to, že každý příznak je pro svého nositele (subjektivně) beztak nejdůležitější věcí. Předpokládáme, že se příručka patřičným způsobem rozšíří, a máme v plánu ji postupně přepracovávat a dodatečně přidávat další poznatky o méně častých klinických obrazech nemocí.

Při výkladové práci je dále nutno si uvědomit, že v oblasti živých organismů nemohou zásadně existovat stoprocentně správné výpovědi a tím ani výklady, které by byly pro každého v každém případě správné. Výklady mohou být samozřejmě správné pouze všeobecně, i když existují příslušné příznaky. Samotná diagnóza často vypovídá velmi málo a nemusí být vůbec pro nemoc a tím i pro výklad důležitá. Třeba nízký krevní tlak, který nevytváří žádné příznaky, není nutno vykládat.

Protože každý jedinec se podílí na kolektivním světě obrazů a zároveň má zcela vlastní vnitřní svět obrazů, je vhodný teprve skutečně individuální výklad a sestavené výklady mohou být jen ukazateli cesty, třebaže cennými, které poskytují rámec a často i barvy stejně jako hlavní složky obrazu. Nálada a atmosféra – rozhodující pro účinek obrazu – jsou a zůstanou něčím nanejvýš osobitým, co je možné objevit pouze osobním úsilím, které se zaměřuje na získání individuálního vzoru nemoci.

Taková omezení mohou vést k tomu, že právě nepřijemné pravdy nejsou ve výkladech přijímány jako takové, což by bylo škoda. Zrovna ty nejtvrdší výklady jsou často těmi nejdůležitějšími, protože v dění nemoci se skrývá vždy stín. Lidová mluva se často o obrazech nemoci vyjadřuje velmi nestrojeně a poctivě. Také osud volí při svých zásazích a příslovečných ranách nezřídka tvrdé cesty. Po dvaceti letech reinkarnační terapie ze zkušenosti vím, že osud není zlý, ale pouze je svázán se všemi prostředky našeho vývoje. Proto čtenáře prosím, aby mi věřili, že uvedené výklady, které by mohli pocítovat jako zraňující, jsou přesto míněny jediné ve smyslu podpory uvědomění si sebe sama a vlastního vývoje.

Celkově výklady nikdy nehodnotí, protože nikdy není možné vědět, na jaké rovině někdo něco žije. Kde hovorový jazyk používá v souvislosti s hrbatým člověkem výraz „hrbáč“, je tento výraz bezpochyby hodnotící, v tomto případě negativně hodnotící. V této knize se o něm zmiňujeme, protože tvrdě, ale zřetelně ukazuje téma: (ne)upřímnost a nadto pokoření, ale i (v případě, že se člověk oprostí) pokoru. Hrb ztělesňuje tato témata a lidová mluva je vyslovuje bez respektu. Z čistě tělesného dění však nikdy nevyplývá, na jakém pólu pacient téma žije či prožívá. Hrbatého člověka nezřídka jeho okolí pokořuje a on se může cítit pokořen osudem. Je ale samozřejmě možné, že úkol, který v tom je obsažen, totiž sestoupit (z vysokého postavení) a pokorně se obrátit dolů (k matičce Zemi), tento člověk již zvládl a pokoření se změnilo v pravou pokoru. Na těle to nemůžeme zvnějšku vidět; na člověku to sice můžeme upozorovat, ale k tomu ho musíme dobře poznat.

Z toho všeho by mělo být jasné, že je vždy nesmyslné zneužívat výklady obrazů nemocí k účelům hodnocení. Vykládat je vede dál ve vývoji k většímu uvědomění, hodnotit je – jak u jiných, tak i u sebe – bude vždy jen škodit. Když někdo zneužívá výklady k usuzování nebo dokonce k odsuzování, vypovídá to hlavně něco o jeho charakteru a ukazuje to, že (dosud) nepochopil podstatu přístupu, který zde zastáváme. Nemoc odhaluje stín a ten lidé odmítají, téměř nikdo se k němu nehlásí. Kdo bez vyzvání zahrnuje jiné lidi výklady, nechce jim pomáhat, ale ztrhat je, a všeobecnou reakcí bude právem prudká obrana. Výklad obrazů nemocí je obdivuhodnou pomůckou, kterou je možné lidem pomoci, aby se dostali dál na své cestě – ale pouze když o to prosí a také pouze pokud projevují nutný respekt a uznávají fakt, že při výkladu zvnějšku není nikdy možné dosáhnout úplné jistoty.

Velká záliba přisuzovat někomu vinu je tak úzce spjata s dějinami křesťanské kultury, že před tím nelze dost varovat. Vina je tématem náboženství a křesťanské církve se velmi nešikovně snaží, aby tato tematika nebyla vnesena i do lékařství. Přitom tento problém nespočívá v samotné Bibli, ale v politice, kterou na ní církev vybudovaly. Kristus sám nemá sklon ke kramaření s hříchy, které jeho profesionální zástupci na Zemi přivedli k největší dokonalosti. Není možné si o něm vůbec myslet, že by Otčenáš, jedinou modlitbu, kterou nám zanechal, chápal jako trest, který je možné udělovat při zpovědi. Pět Otčenášů za desetkrát provedenou onanii je běžným křesťanským neporozuměním a nemá s Kristem nic společného. Evangelia spíše svědčí o opaku, vždyť Kristus se zabýval také celníky a prostitutkami, spodinou tehdejší židovské společnosti, zato však byl nanejvýš kritický vůči zákoníkům. V příhodě s cizoložnicí zabrání jejímu kamenování tím, že Židům objasní, že jsou všichni vinni cizoložstvím; jakoby

zabrání projekci této „viny“ na cizoložnici. Podobně se chová při svém výkladu přikázání v Kázání na hoře. Jestliže již závistivá myšlenka stačí k porušení sedmého přikázání, jsou i zde rychle všichni vinni. Podle jeho výkladu zákonů, které sepsal Mojžíš, jsme se všichni provinili na všech a tato „kolektivní vina“ je zřejmě také spojena s pojmem dědičného hříchu. Vyhnutí z jednoty ráje jsme všichni jako potomci prvních lidí hříšní, což ve svém původním významu znamená totéž co „odloučení“. Jestliže je člověk odloučen od jednoty, neznamená to, že má dostat trest, ale že má plnit celoživotní úkol, aby této jednoty opět dosáhl. V tom jsou základní východiska různých tradic dosud shodná. Všechny projekce viny se dostávají později, když se náboženství v průběhu svého „vývoje“ nebo lépe řečeno „zaplétání se do zmatků“ politizují a získávají světskou moc. Pokud pojem viny v této podobě kramaření s hříchy vůbec patří do náboženství, měli bychom dbát, aby pokud možno nepronikl do lékařství.

Církev svým přisuzováním viny, které nelze odvodit z evangelií, nalezly prostředek, jak získat nad lidmi moc a jak je pomocí opatření, která jsou s tím spojena – od obchodu s odpustky až po vyvolávání sexuálních pocitů viny –, přimět k povolnosti. Na celá staletí se z toho stalo opravdové pole viny, jemuž dnes očividně mohou stěží uniknout i lidé, kteří se odloučili od církve. Záliba přisuzovat někomu vinu je přímo známkou západních lidí a v terapeutických oblastech se projevuje obzvlášť rušivě. Pocity viny vedou prokazatelně k nemoci, a jestliže je lékaři vyvolávají v pacientech, provádějí nebezpečné chybné léčení na základně špatného úsudku. Přispívá k tomu, aby si pacienti uvědomili své viny, a ukazovat cesty k jejich odčinění, je však přednostní terapeutický úkol.

V souvislosti s výkladem obrazů nemoci jsme zde dospěli k nejzávažnějšímu nedorozumění. Jestliže člověk, který již má v podobě svého obrazu nemoci těžký úkol, z toho navíc pro sebe vyvodí vinu, jeho situace se přirozeně ještě ztíží. Americká autorka Joan Borysenková zde výstižně mluví o vině New-Age (vině nové doby), která působí nepříznivě na vývoj a život podobně jako vina Old-Age (vina staré doby), kterou církev uvalovala na své věřící, aby je učinily povolnějšími.

Tato potřeba viny, která je v nás hluboce zakořeněna, se týká rozsáhlých oblastí našeho společenského života a mezilidských vztahů. Co se týče lékařství, převrací to potenciální šance výkladu obrazů nemocí v opak. Celá záležitost dospěla tak daleko, že se u nás nechce již téměř nikdo omluvit, protože by tím přece přiznal, že se něčím provinil. Místo toho se lidé všude snaží přičítat vinu druhým. Tím si ztěžují život a sami na sebe uvalují ještě více „viny“. Takové výnosné obchody s vinou kvetou od politiky až po oblast partnerství. Na své cestě vývoje se od toho musíme oprostit a mohli bychom začít hned u výkladů obrazů nemocí.

Pokud můžeme věřit Bibli, máme zásadní vinu, jak dokládá narušení jednoty ráje a fakt našeho bytí zde na Zemi; proviňujeme se takřkajíc uskutečňováním jednoty na vědomější úrovni. Kromě toho nemáme vinu, ale pouze „odpovědnost“, abychom se vyvinuli v jednotu. Protože odtud pocházíme, spočívá naše úloha v návratu, což se nám objasňuje v mandale jako univerzálním životním vzoru (viz *Životní krize jako šance na vývoj*, str. 23–30). Georg Gorddeck tuto souvislost pouze vyjadřuje jinak, když v nemoci stále vidí touhu po matce a snahu o návrat do dětství. Nemocnému se jako tehdy dostává lásky a péče bez protislužby. Navazuje na to dokonce i moderní zaopatření pro případ nemoci. Proplácení mzdy v případě nemoci je pokus oživit počáteční zemi blahobytu, kde bylo ještě všechno bez protislužby. Vyskytují se zde i určitá nebezpečí, a to pokus zneužít nemoc k tomu, aby se člověk zbavil odpovědnosti. Útěk do nemoci jako nevědomý nezdařený pokus dosáhnout jednoty je u nás jedním z nejúčinnějších prostředků vytěsnění a jedním z posledních alibi, která společnost akceptuje. Je potřeba odvahy, aby od toho člověk upustil.

Jestliže se vrátíme k mandale, najdeme v ní obdivuhodný jízdní řád svého života se všemi archetypickými přechody a s počátečním a konečným bodem uprostřed. Vycházejíce ze *středu*, dosáhneme vnějšího okraje kruhu v době obratu v polovině života, změníme zde směr a vracíme se domů k vysvobození v jednotě středu. Základní podmínkou uzdravení a spásy, jež se nalezne pouze uprostřed mandaly, je pochopení toho, že na cestě polárním světem si nikdy nejsme nebo nemůžeme být jisti. Není možné si sebezdravějším životem udržet od těla všechno zlo a nemoci. I když zdravě jíme, máme dostatek pohybu a myšlenky podporující vývoj, přesto si nemůžeme podmanit osud, třebaže všechny tři složky rozhodujícím způsobem přispívají k našemu dobrému zdravotnímu stavu. Osud je větší, obsáhlejší a především zahrnuje delší období, než se domníváme, a proto se jej snažíme rafinovanými pokusy obejít nebo oklamat. Kosmické životní pojištění není možné – ani při mravní bezúhonnosti.

Smíření se smrtí jako osvobození (spása) našeho života je proto nejlepším základem pro uzdravení. Všichni svatí a mudrci přece zemřeli, a někteří i v mládí. Musíme se naučit překonávat náš západní způsob hodnocení, který vrcholil ve stanovisku, že život je dobrý a smrt je špatná. Málo okolností mluví pro to, že čím déle život trvá, tím je lepší. Pokud stejně jako ezoterická filozofie považujeme život za školu, začneme ihned přikládat největší význam jiným věcem než dosud. Zůstat ve škole pokud možno co nejdéle není zvláště vynikající výkon. Nejlepší je zůstat tak dlouho, jak je nutné, a pokud se člověk ještě může něčemu naučit, nehledě vůbec na radost ze života a možnost užívat si, kterou nám život rovněž může dát. Pokus přinutit správným („bohumilým“) životem osud, aby člověku poskytl dlouhý život, směřuje ke starému puritánskému nedorozumění, že Bůh obzvláště miluje snaživé, pracovitě, zdravé a úspěšné lidi a daruje jim dlouhý život. Většina svatých například nespadá do této kategorie a Kristus sám se také příliš nezachoval podle toho.

Obrazy nemocí představují úkoly a ne tresty. Francouzský básník Blaise Pascal to zformuloval velmi jednoduše a jasně větou: „Nemoc je místo, kde se člověk učí.“ Jestliže je život jakýmsi druhem školy, patří obrazy nemocí k učebnímu plánu. Vysvědčení za jednu třídu může špatnými známkami vyjadřovat budoucí úkoly, které je nutno se naučit, je to určitě důsledek uplynulého školního roku, ale ne trest za něj. Podobně obrazy nemocí objasňují úkoly, které je nutno řešit, a nechtějí nás ani potrestat ani odsoudit. Známký na vysvědčení bychom ovšem měli vykládat správně a také za ně převzít odpovědnost, abychom z toho vyvodili důsledky do budoucnosti. Otázku, zda všechny obrazy nemocí jsou úkoly, je možné touto analogií rovněž snadno vysvětlit: Kdo je ve škole, musí zjevně ještě řešit úkoly, kdo žije na Zemi, ten také.

Ve škole rovněž nemluvíme o vině, když je někdo postaven před velkou zkouškou jako maturita, a stejně tak bychom to neměli říkat o zkouškách, které se ukazují v obrazech nemocí. Podobně to logicky platí i pro jiné životní problémy a krize. Dítě bude po oceánských zkušenostech dálky a stavu beztíže v mateřském lůně přece jen muset opustit tuto zemi blahobytu, když se nevyhnutelně blíží porod, a nikdo tím není vinen. Když v pubertě přirozeně skončí hravě lehké dětství, nemluvíme také o vině a stejně tak málo o ní mluvíme tehdy, když život po první polovině směřuje ke katastrofě (řecky: he katastrophe = bod obratu) změny. I když mnoho lidí dnes tuto dobu obratu v životě interpretuje výhradně v negativním smyslu jako katastrofu, nemůže být přesto ani v nejmenším řeč o vině. Takové (životní) krize lze vykládat stejně zásadně jako obrazy nemocí a jsou přece také často spojeny s příznaky. Protože jsem je podrobně rozebral v předchozí knize *Životní krize jako šance na vývoj*, v tomto lexikonu se o nich zmiňuji pouze v souvislosti s jejich tělesnou symptomatikou.

Úkoly, které život připravuje člověku ve formě nemocí, krizí a jiných zkoušek, je dost náročné poznat a přijmout. Pro jiného člověka je těžké říci, v čem tyto životní úkoly spočívají, a pokud k tomu není vyzván, je to i troufalé. Terapeuti si osobují toto právo a to je opět možné omluvit pouze tehdy, jestliže se zcela vyhnou hodnocení. Jak jsme již několikrát zdůraznili, koncept viny nepatří do terapeutické souvislosti a kdo se toho nemůže vůbec zbavit, měl by se alespoň omezit na otázku: „Co jsem dlužen budoucnosti já?“

Tělo jako poctivý učitel to může prozradit. Nechme se od něho oslovit a poučit, vždyť máme nejpoctivějšího terapeuta, který nás provází životem na každém kroku a velmi přesně zaznamenává vše, co jsme zanedbali a udělali špatně. Co nám chybí, můžeme vyčíst z něho, a pokud se naučíme klást mu dotazy, bude nám sdělovat, jak můžeme jemu a sobě pomoci zlepšit svůj zdravotní stav. Otázka „Kde jsem udělal chybu?“ je prospěšná i ve škole života a může být chápána také jako otázka, kde jsem se minul smyslu svého života a tím i středu životní mandaly. „Minout se bodu“ – tak je možné překládat hebrejské slovo „hamartanein“, prohrěšit se. V této souvislosti je hřích všechno, co nás vzdaluje od středu. Každý krok směrem ke středu by však byl opakem: odčiněním hříchu, a Kristus skutečně ukazuje tuto cestu. V takovém rozšířeném smyslu již potom neexistují chyby v absolutní, jakoby objektivní míře, ale pouze relativní, měřené osobním smyslem života a životním cílem.

Všechno, co je napsáno v této knize, nemusí být vždy správné, ale podle zkušenosti se přesto většina tělesných příznaků shoduje s příslušnými duševními tématy. Abychom objevili tuto paralelnost, musíme se touto problematikou zabývat dostatečně do hloubky. V jedné knize mohou být učiněny pouze nabídky. Každý jednotlivec je vyzván, aby sám přišel na to, co je v jeho „případě“ v popředí. Kdo si ovšem vybírá jen věci, které se mu hodí, promarní nejlepší šance výkladu, protože stín se odhalí především v tom, co se nám vůbec (na nás) nehodí.

Za posledních patnáct let, kdy více než milion mých knih nalezl své čtenáře a především uživatele, jsem dostal velké množství dopisů, které mají většinou nápadně podobnou osnovu. V úvodní větě se pisatelé vyslovují pochvalně, protože v popisech příznaků obsažených v knize opět poznali celou svoji rodinu, zejména i její členy, s nimiž je nesnadné pořízení, jako tchyně nebo partner. Potom si ale stěžují, že právě u jejich vlastního obrazu nemoci se uvedené výklady neshodují. To přesně vědí, protože se tímto tématem zabývali mnoho let. Celkově dopisy vyjadřují široký souhlas s velkou většinou výkladů a přísnou kritiku některých z nich. Široký souhlas se týká obrazů nemoci jiných lidí, ojedinělá kritika téměř bez výjimky vlastního tématu. Určitě nebude na škodu připomenout si biblickou moudrost, která praví, že je snadnější poznat třísku v oku bližního než břevno ve vlastním oku. Pro vlastní vývoj jsou totiž samozřejmě rozhodující především ony třísky a břevna, které si sami zapříchujeme.

Krok k vlastní *chybě* a její přiznání může být o to snadnější tím, že se nám největší šance na růst nabízejí právě při poznání vlastních chyb. Pouze když jsme nemocní, klade se nám otázka, co nám chybí. Jen v tom případě tedy můžeme vypátrat, co nám chybí, a když to najdeme, integrovat to do svého života. Již proto je nemoc šancí. S pomocí této příručky může člověk začít sám hledat to, co mu chybí k úplnosti. A každá chyba, která vede k integraci chybějícího duševního podílu, je krok na cestě k uzdravení a záchraně.

V obrazu nemoci se ztělesňuje základní princip, který sestoupil do nevědomí a od něhož se člověk neoprostil. Z tohoto tématu stínu je možné poznat nejen postižené základní principy, ale najít

i možnosti, jak z toho odvodit pozitivní vývojové kroky. Sloupec „splnění“ v hlavní části sleduje možnost najít jinou, oproštěnější rovinu, na které se dá žít archetypálně tatáž energie, aniž by se narušily tělesné procesy – dokonce se šancí, že se člověk přiblíží vlastnímu životnímu tématu. Sloupec „zpracování“ uvádí poukazy na to, jak se smysluplně zorientovat v tématu skrytém v obrazu nemoci. Konkrétní návrhy terapie sem byly zahrnuty jen v případě, že něčím přispějí k výkladu.

Poukazy ke zpracování a splnění vycházejí především z homeopatického myšlení a jen výjimečně berou zřetel na alopatický protipól. Oba směry ovlivňují lékařství a zbytečně polarizují terapeuty a pacienty. Přitom mají oba své úlohy a jsou – jako všechny protipóly – na sebe odkázány více, než aby se vylučovaly. Alopatie je schopna zachránit život a tím splnit jednu z nejnázřejších úloh lékařství, léčit však žel neumí. Homeopatie umí naproti tomu léčit a má i při chronických nemocech ještě šance, zato v akutním případě často není schopna zachránit život.

Osobně jsem si to ujasnil na dojemném příkladu na začátku své lékařské praxe. Při setkání terapeutů orientovaných na přírodní léčbu dostal jeden účastník alergický šok z bodnutí hmyzem, a přestože mu již zakrátko byly podány homeopatické prostředky jako Apis a Rescue Remedy z Bachových kapek, přetrvával u něho oběhový kolaps a pacient byl na cestě na onen svět. Drastickým nasazením alopatických prostředků se však podařilo překvapivě rychle stabilizovat krevní oběh a muž se o hodinu později opět účastnil semináře. Ze své alergie ovšem nebyl vyléčen. To ani pomocí noradrenalinu a kortizonu není možné. Uplatněním homeopatického výkladu i podáváním vhodných homeopatických prostředků se lze naproti tomu dostat ke kořenům alergie a dokonce se s ní vypořádat. Oba přístupy jsou tedy naléhavě nutné: bez alopatického by již pacient nežil, bez homeopatického by se nevyléčil, protože potlačení příznaků pomocí alopatických prostředků si toto jméno nezaslouží. Stav, kdy se u pacienta neprojevují příznaky nemoci, a skutečné vyléčení nemají co do podstaty nic společného, naopak, potlačení totiž dokonce ještě snižuje šance na vyléčení.

Pro postup při výkladu obrazů nemocí našťastí neexistuje alternativa mezi oběma velkými lékařskými směry, protože tahají za jeden provaz, i když z opačných konců. Jestliže někoho zachvátí úzkost, touží po alopatickém opaku šířky a otevřenosti, které v těsnosti své úzkosti postrádá. Pokud je v nebezpečí, že si v záchvatu paniky něco udělá, může mít smysl postarat se podáním alopatických léků o to, aby měl příslušný pocit šířky. Problematika úzkosti se jimi však nedá vyřešit natrvalo. To je možné pouze tehdy, když se člověk pustí do těsnosti své úzkosti, projde jí a za ní najde šířku a otevřenost. Jen těsností se dojde trvale do šířky. Proto může vyvstat nutnost v akutních situacích vsadit pro zachování života na alopatickou cestu, k vyléčení však jsme odkázáni na cestu homeopatickou. Jako v příkladě úzkosti se člověku dost často dostane téměř samo sebou pravého opaku, jestliže se dost hluboko (homeopaticky) začal zabývat principem, kterým trpí. Z toho přirozeně vyplývá i to, že v nebezpečných akutních situacích lidé zůstanou přes výklad obrazů nemocí odkázáni na lékařskou pomoc.

Většinou má spolupráce výkladové a zasahující medicíny i v oblasti opravného lékařství ještě nepřehlédnutelné výhody. Lze například doporučit poznání hlubšího smyslu střevní píštěle, přičemž tím ještě píštěl nemusí zmizet. Když se potom operativně uzavře, je ale mnohem větší šance, že se již znovu nevytvoří. Vykládat obrazy nemocí neznamená opomíjet všechno dodatečné, naopak: Jestliže se pochopí smysl a učební úkol, má operativní náprava v každém případě více šancí, že proběhne bez komplikací a recidiv.

Dále je nutno si uvědomit rozdíl mezi alopatií používající léky, aby potlačila příznaky, a jejím použitím v duševní oblasti, které má za účel, aby se pacient přiblížil přes opačný pól ke středu.

Depresivní pacient se musí za pomoci homeopatie vyrovnat se svými tématy úzkosti – temnotou, smrtí a agresí, ale mohou mu pomoci dostat se dále také zkušenosti se světlem, jež mu odhalují druhou stranu mince. Proto je pochopitelné, že stínová terapie i světelné a sluneční lázně a zejména setkání s vnitřním světlem působí smysluplně na cestě zpět do středu, který je přece cílem veškeré terapie.

Být nemocný znamená konec konců vypadnout ze středu (životní mandaly) a představuje to nerovnováhu. Tělo se snaží tento nerovnovážný stav vyrovnat. Léčení musí směřovat ke středu a střed leží podle definice mezi póly. Proto se terapie, která stále pracuje na této ose, musí snažit obnovit střed. Nejrychlejší (akutní) cesta tam často vede přes opačný pól (alopatický). Homeopatický přístup naproti tomu svým prvním krokem jednostrannost ještě zvětší, což občas ještě zesiluje problémy v tom smyslu, že se stav zpočátku zhorší. Jejím dlouhodobějším cílem při tom je natolik povzbudit samoléčivé síly organismu, aby se nastartoval pohyb z vlastní síly směrem do středu. V každém případě obě strany pracují na téže ose a na tomtéž tématu.

Nemoc (vyjádřenou příznakem) již přitom můžeme považovat za korekturu nerovnováhy na tělesné rovině, která je nutná, aby se rameno vah nenaklonilo na jednu stranu. Aby se zůstalo v tomto obrazu, jde při uzdravování o to, zajistit rovnováhu ne pomocí nedobrovolných a bolestivých kroků, ale kroků dobrovolných a vědomých. Na miskách vah života mají tělo a duše podobnou váhu, ať se nám to (a školnímu lékařství) líbí nebo ne. Když něco duševně nezvládneme, zaskočí tělo a udělá to svým tělesným způsobem. Jen tak se může rameno vah zjevně udržet v horizontální poloze. Jestliže začneme přece jen zpracovávat duševní téma, může tělo opět upustit od svého symptomatického úsilí, váhy zůstanou v rovnováze a hovoříme o uzdravení. Duše se vrátí ke své odpovědnosti a žije vědomě tematiku, kterou předtím tělo muselo nevědomě představit v obrazu nemoci.

Standardní otázka lékařů „Co vám chybí?“ je nejdříve zaměřena na alopatickou složku, a tak se z toho vyvinula hlavní cesta lékařství, která je více v popředí. Homeopatický směr se zajímá o otázku: „Jak natrvalo dospějí co nejlépe k rovnováze?“ Postupuje nepřímou, zato však vede ke skutečně stabilní rovnováze, protože spočívá na samoléčivých silách těla, místo aby mu pomáhal cizími prostředky (jako třeba antibiotiky). Tím se organismus stává trvale závislým na cizí pomoci; naopak homeopatický postup přispívá k tomu, že se zvětšuje jeho soběstačnost. Člověku hynoucímu žízni samozřejmě chybí zpočátku voda, kterou je nutno podat alopaticky, aby se zachránil jeho život. V další fázi by se však měly objasnit otázky, jak mohlo dojít k tomuto vysychání a jak je možné pacienta v budoucnu uchránit takových a podobných problémů. Archetypicky reprezentuje vysychání princip Saturnu, takže by se pacient musel dlouhodobě vyrovnat s pojmy jako „struktura“, „jasnost“ a „střídmost“, aby se jeho problém definitivně vyřešil.

Příznaky, které uvádíme na lékařovu otázku „Co vám chybí?“, odhalují, co máme, a v tom princip, o který se jedná. Alergici trpí boji, které jejich imunitní systém vede proti domněle nepřátelským alergenům. Princip boje je symbolizován v základním principu Marsu, a proto je to Mars, který jim chybí. Touží po míru, který reprezentuje Venuše. Jestliže se v obrazu nemoci objevuje Mars, a proto chybí ve vědomí, je nutno naučit se přednostně i Marsu, to znamená, že postižení lidé by se měli učit nasazovat své energie otevřeně a ofenzivně, měli by *začít intenzivně prožívat život a chápat se příležitostí*. Až to učiní, případně jim protipól, Venuše, jako zralý plod.

Pouze když pochopíme podstatu alopatie a homeopatie, můžeme oba směry uvést smysluplně do vzájemného souladu. Pragmatická cesta, která se osvědčila v okruhu rozporů mezi univerzitním

lékařstvím a doplňkovými metodami, je: myšlenkově rozdělit diagnózu a terapii. Diagnóza by měla být stanovena nebo přinejmenším zajištěna metodami školního lékařství. To, co je vždy možné zjistit laboratorními vyšetřeními krve, je nezbytné zajistit tímto způsobem a ne to snad zjišťovat pomocí kyvadla. To nehovoří zásadně proti používání kyvadla, tato metoda je však obecně spojena s enormním faktorem nejistoty a příliš závisí na osobě používající kyvadlo a na jejích kvalitách. U laboratorních vyšetření a většiny jiných diagnostických metod školního lékařství tomu tak není. Při všem nebezpečí žádoucích i vedlejších účinků alopatického lékařství nelze přehlédnout, že jeho diagnostické postupy jsou často neškodné a velmi objasňující. Také pro výklady v této příručce jsem tak často, jak to bylo možné, využil výsledky výzkumu univerzitního lékařství. Při diagnóze se osvědčilo pravidlo, pokud je to (bezpečně) možné, postupovat způsobem školního lékařství a při léčbě používat léky školního lékařství pouze málo, pokud je lze nahradit jinými. Také při pohledu zevnějšku nejsou vyšetřovací metody jako počítačová tomografie a pozitronová emisní tomografie tělesně téměř vůbec škodlivé ve srovnání s rutinními rentgenovými vyšetřeními, kterým jsme byli jako děti neuvážlivě vystavováni. Totéž samozřejmě neplatí pro vyšetření, při nichž se injekčně vpravují do těla radioaktivní látky, nebo pro odebrání vzorků tkání na testy.

I když radím nasazovat léky, které používá školní lékařství, to znamená v praxi alopatické léky, jen tehdy, pokud je nelze nahradit jinými, přesto je možné akutní životu nebezpečné nemoci ihned léčit alopaticky – většinou pomocí léků, jež nemoc potlačí a tím zaženu nebezpečí. V takových situacích by bylo možné nahradit dokonce i afirmace, které téměř bez výjimky zakryjí duševní problémy. Obě metody mohou sice potlačením akutních příznaků zachovat pacienta při životě, ale nemohou ho vyléčit. Neměly by si na to ani činit nárok, protože v tom případě brání vyvoji. Kdo používá afirmace, měl by v každém případě vědět, že se tím nenachází na duchovní cestě, ale naopak snaží se ve své nouzi přenést se přes problémy a tím i přes úkoly. Úspěch takových opatření je vždy časově ohraničen, i když toto období může být mnohdy dlouhé. Právě potom je to však obzvlášť nebezpečné, protože se *časem* ztratí souvislost s původním problémem. Je-li akutní nebezpečí zažehnáno, bylo by potřeba opět pomýšlet na léčení a tím na homeopatickou cestu. Tou je možno jít jak za pomoci známých léků, tak za pomoci příslušných výkladů a splnění životních úkolů, které z toho vyplývají. Nejlepší je sledovat paralelně oba způsoby homeopatické terapie, které se přirozeně obdivuhodně doplňují.

Léčení akutních situací, které ohrožují život, homeopatickou cestou může mít fatální následky, protože tento způsob často nemá dostatečně rychlé účinky. Zde by již bylo zapotřebí opravdového mistrovství v umění homeopatie. Podobně nevhodná a často nebezpečná je ale i alopatická léčba (pomocí metod školního lékařství nebo afirmací z oblasti „pozitivního myšlení“) neakutních chronických onemocnění v naději, že se tím dosáhne vyléčení. I když je tento postup míněn dobře, může přece jen zakrýt a potlačit příznaky a tím je zahnat hlouběji do stínu. Terapie, které slibují vyléčení, musejí naopak odhalovat a zpracovávat a konečně zbavit pacienta nemoci.

Výklad obrazů nemocí může často učinit jiné léčebné metody zbytečnými, může se ale také libovolně kombinovat s oběma směry lékařství, alopatii a homeopatii, a principiálně nevylučuje žádnou formu léčení. Přirozeně se doporučuje zacházet s alopaticky potlačujícími metodami tak úsporně, jak je možné, a vyhradit je pro skutečně kritické stavy. Jestliže by chtěl někdo dodatečně použít tělesná léčebná opatření, doporučují se vedle cvičení a meditací, které vyplynou z výkladů, především metody přírodní léčby, třebaže zde je nutno si uvědomit, že většinou beznadějně zabloudily v houští

mezi homeopatií a alopatií. I když přírodní léčby většinou nasazují v porovnání s jinými metodami neškodné prostředky, děje se tak přece jen příliš často s úmyslem potlačit příznaky onemocnění. Mnoho léčitelů používajících přírodní léčbu tak dokonce používá homeopatické prostředky na alopatické bázi (třeba mnoho takzvaných komplexních prostředků). Tím nepochopitelnější je bojovné soupeření mezi školním lékařstvím a takzvanými alternativními směry. Beztoho by byl lepší pojem „komplementární metody“, který přece zdůrazňuje doplňující a nikoli nahrazující aspekt. Nepotřebujeme alternativní medicínu, ale syntézu v lékařství, která dokáže na půdě společné filozofie nemoci a zdraví zkombinovat různé metody, pokud to má v současné situaci smysl.

Uměle vykopané příkopky mezi školním lékařstvím a přírodní léčbou stejně žádným způsobem neodolají racionálnímu zkoumání. Mnoho prostředků školního lékařství pochází z přírody, jako třeba preparáty z náprstníku používané na srdce, nebo penicilin, za nímž se skrývá plíseň *Aspergillus penicillinum*, nebo také kortizol, na který se hodně nadává a který by se vlastně měl jako stresový hormon vyskytovat se v těle počítat k přírodní léčbě. Pokud se ale podává dlouhodoběji, má přesto značné vedlejší účinky. Ne všechno, co pochází z přírodní léčby, je zásadně neškodné. Mnoho věcí ve školním lékařství je na druhé straně lékařstvím, které se opírá o zkušenost, a není jištěno vědeckými poznatky o přesných mechanismech působení. Klasická homeopatie se zase často počítá k přírodní léčbě, přestože její zesílené prostředky není nikdy možné v přírodě najít. Zbourání beztak nesmyslných front by posloužilo celé medicíně a upravilo by cestu syntéze. Výklad obrazů nemocí ve smyslu psychosomatiky, kterou zde zastupujeme, by přitom mohl vytvořit most, neboť je v souladu s oběma základními směry lékařství a může velmi dobře objasnit, jak jsou dnes na sebe navzájem odkázány.

Kromě toho otevírá šanci opět sblížit tělo a duši. To se daří zásadnějším způsobem, jako je tomu v případě psychosomatiky odvozené z psychoanalýzy. Podle mého pojetí, které jsem zde uvedl jako základní východisko, má bez výjimky všechno, co v těle nabývá určité podoby, také duševní stránku. Kde je forma, musí být i obsah, nebo jak to již před několika tisíciletími zformuloval Platon: „Za každou věcí je idea.“ Jakmile obsah opustí formu, forma se rozpadne, jak není těžké pozorovat na mrtvém těle. Jestliže se vědomí stáhne z nějaké oblasti nebo orgánu, onemocní opuštěná struktura, přestože toto stažení vědomí se neděje úmyslně a ani ne vědomě. Samozřejmě tím toto místo v těle není mrtvé; vždyť zde přece dál žije v nevědomě vitální, ale narušené formě právě téma, které nebylo vědomě zpracováno. Časy, kdy zástupci školního lékařství mohli s požitkem a za potlesku obecenstva poukazovat na to, že při tisících operací ještě nikdy nespátřili duši, naštěstí minuly. Tento argument byl ostatně vždy výrazem arogance a prostoduché hlouposti. U televizní technika, který by tvrdil, že přestože otevřel tisíce televizorů, ještě nikdy nenašel program, a vyvozoval by z toho závěr, že neexistují vůbec žádné programy, bychom to také ihned prohlédli. Naštěstí televizní technici nikdy duchovně neklesli na tak strašně nízkou úroveň.

Fakt vzniku psychosomatického lékařství v rámci školního lékařství se na jedné straně může zdát jako potěšitelný vývoj, na druhé straně je to však sám o sobě povážlivý příznak. Právě totiž ve svém stínu, že některé nemoci nejsou psychosomatické. I když v posledních letech dramaticky roste počet nemocí, které školní lékařství poznalo a uznalo jako psychosomatické, stále ještě zbývají některé, které prý nemají s duší nic společného. Přitom každý zubní lékař ví, že ke každému zubu lne člověk svou duší a že se nikde v životě kromě myšlenkových konstrukcí vědců nepodaří oddělit tělo a duši.

Fakt, že všechno je psychosomatické, však právě na druhé straně neznamena, že všechno je čistě psychické. Samozřejmě k tomu vždy patří i tělo. Pojetí, které zastává školní lékařství, je po této stránce zvláštním způsobem absolutní. Když jednou poznalo a uznalo psychosomatický charakter nějaké nemoci, přenechává ji *se vším všudy* odborníkům na duši. Přestože ti ve jménu „psychosomatiky“ zdůrazňují spojení těla a duše, trvá školní a univerzitní lékařství ihned zase na tom, že jsou odloučeny. Jejich „psychosomatici“ jsou jako analytici plně specializováni na duši. Když si někdo jako psychosomatik dělá vlastně samozřejmý nárok na to, že se bude zajímat o obojí, stále ještě se často setkává s odmítáním. To ukazuje, jak velmi jsou **univerzity** vzdáleny od svého původního nároku nacházet ve všem jedno.

Zda se na vzniku obrazu nemoci podílela větší měrou duševní nebo tělesná složka, je nutno v individuální situaci objasnit, přičemž obě složky budou moci být vždy nalezeny za předpokladu, že má posuzující člověk dostatečně široký rámec chápání. Skutečnost, že něco není možné vidět, vypovídá málo o jeho existenci. Kdo o věcech, které nenajde, tvrdí, že neexistují, je na úrovni dětí, které si zakrývají oči, aby nebyly vidět. Tímto postojem se žel vyznačuje například téměř celá naše psychiatrie, která všem takzvaným endogenním psychózám upírá duševní pozadí (připusťme, že je těžce pochopitelné). Kdyby si psychiatři dali práci a stanovili si rámec svého pozorování tak široký, jak to předvádí americký psychiatr Edward Podvoll ve své knize *Vábení šílenství*, mohli by možná i oni najít na svém hlavním poli působnosti smysl a význam.

Často se primárně duševní problém může projevit tělesně, ale existují také situace, kdy tělesná složka zřetelně převažuje. Dělníci, kteří byli ozáření černobylským reaktorem a později onemocněli rakovinou, nepotřebovali při této dávce záření žádný zvláště výrazný duševní rakovinový vzor. I zde však stále ještě existuje duševní složka, hraje však vůči zatížení ozářením spíše podřízenou roli. Konečně duševní a tělesná složka se podílejí na vzniku nemoci v jakémkoli poměru. Po této stránce je pochopitelné, proč je nutno od počátku zahrnout do léčení vždy obě stránky.

Jestliže chápeme nemoc jako symbol, otevírá nám to šance přijít na stopu současným životním úkolům. Tělesný aspekt nemoci má přitom ústřední význam, neboť teprve pomocí něho dospějeme k významu příznaků. Symbolon byl v antice hliněný kroužek, s jehož pomocí se věrní druhové i po letech s jistotou opět poznali. Při loučení se rozlomil na dvě části a jejich složením bylo možné po libovolně dlouhé době potvrdit spojení přátel.

Symbyoly dnes vyjadřují souvislost formy a obsahu a stejným způsobem nám pomáhají poznat *souvislosti* a spojení. Bez obsahu je fyzický symbol nesmyslný; bez formy sice symbol dál existuje a není vůbec nesmyslný, ale není hmatatelný. Teprve tělesné obrazy nemocí nám dovolují přiblížit se k duševním obsahům, které jsou v nich zakódovány. Tělesná forma bez obsahu dlouho nepotrvá (viz příklad mrtvého těla), obsah bez fyzické formy může existovat velmi dobře, stačí nám jen vzpomenout si na ideje nebo na nesmrtelnou duši. Duševní obsahy si uvědomujeme kromě jiného tím, když se ztělesní jako obrazy nemocí. Takzvané duševní choroby jsou příklady obrazů nemocí, které se, aniž nabývají konkrétních fyzických forem, přesto projevují velmi zřetelně.

V křesťanských, ale i v téměř všech ostatních dějinách stvoření můžeme exemplárně sledovat pořadí. Nejprve je idea, myšlenka, slovo nebo tón, a teprve potom dojde ke ztělesnění. Slova z Janova evangelia „Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha“ a dále „Slovo se stalo tělem“ nás

nenechávají v pochybách o pořadí. Všechno stvořené pochází z jednosti a ztělesňuje se vstoupením do polarity. Každý krok do ztělesnění vede hlouběji do polarity. Nemoc patří k cestě do polarity. Jestliže uvažujeme v posloupnostech, bylo by tedy nutno přiznat duchovně-duševní složce vůbec první místo před tělem; ve střetnutí s nemocí se tato složka přesto osvědčuje, obě je nutno považovat za rovnocenné a v žádném případě nelze podřízené tělesné rovině přiznávat přednost nebo dokonce nárok na výhradní zastoupení, jak se to stále ještě děje ve školním lékařství.

Tipy pro praktickou realizaci

Žádnou léčbou si nemůžeme vynutit osvobození od obrazů nemocí, můžeme však udělat všechno, co je v našich možnostech, a nastavit výhybky ve směru vývoje. Hlavními kritérii pro vyléčení jsou podle mých zkušeností víra v uzdravení a tím ve vlastní sílu a možnosti, krok k autentičnosti a duchovní zkušenosti s jednotou. Tyto body jsem si obzvlášť uvědomil při léčbě pacientů, kteří měli rakovinu, v principu však platí pro všechny obrazy nemocí. Pokud pochopíme poselství některého příznaku, může se příznak stát zbytečným a zmizet. K tomu ale nemusí dojít a je také možné, že nadále potrvá úkol snášet nějaké omezení nebo bolesti. Jestliže ovšem pochopíme a přijmeme smysl, který se za tím skrývá, útrapy přestanou. Pochopení a přijetí jsou vždy prospěšné, nevynutí však uzdravení v tělesném smyslu. *Nemoc* je nutno plně chápat jako *cestu*.

Rehabilitace nemoci znamená doslova „opětovné ubytování“. Přivlastnit si opět dům těla, znovu vědomě oživit všechny místnosti, údy a orgány, to je velká šance, kterou skýtá každý obraz nemoci. Již analytik Alexander Mitscherlich mluvil v knize *Nemoc jako konflikt* o tom, jak nemoci vznikají tím, že se vědomí stáhne z určitých krajin těla. Ozdravení a uzdravení jsou tedy kroky zpět do zděděného domu těla a tato příručka psychosomatiky je pozváním k opětovnému nabytí vlastních rodových práv. Má zde možná svůj kořen, v každém případě ale svůj smysl výraz „starat se o svůj dům“. Také obydlí člověka je možné vykládat jako odraz současné životní situace. Nikdo by nepochyboval o tom, že bydlení v prostorné vile vypovídá něco jiného než ubytování ve stísněném sklepním bytě. Návštěvníci si spontánně vykládají stav obydlí, jeho atmosféru, zda je útulné nebo není atd. Kromě toho ještě rozlišujeme byty, které mají dobrou polohu, a jsou proto drahé, a levnější byty s méně dobrou polohou. Podobně a dokonce ještě mnohem diferencovaněji můžeme nakládat se svým tělesným obydlím a učinit je povolna, krok za krokem přiměřeným chrámem pro svou nesmrtelnou duši.

Jedná-li se o poznání (významu obrazů nemocí), myslíme, resp. myslí naše levá, archetypicky mužská mozková hemisféra především na sebe sama. Pouze intelektuální poznání však nemůže vyřešit problémy tohoto druhu, jinak by musela vést již četba knihy obsahující výklady k uzdravení. Na cestě k uzdravení (osvobození) je pro nás také naše druhá strana – symbolizovaná pravou, archetypicky ženskou mozkovou hemisférou – úkolem a zároveň pomocí. Jako přechod k ní se vedle pouhé četby výkladu obrazu nemoci a přemýšlení o tom doporučuje, abychom tento výklad nechali přečíst někým jiným a přitom pečlivě sledovali, na co klade důraz, a všímali si vlastních emocionálních reakcí. Často mohou být signálem bušení srdce a změny rytmu dýchání. Potom by bylo prospěšné tohoto člověka vybídnout, aby se vyjádřil o tom, co četl, a o vztahu k nám samotným, jenž z toho plyne. Tyto interpretace bychom měli nejlépe poslouchat bez jakéhokoli komentáře

a opět si všimat vlastních emocionálních reakcí. Na to by mohl navázat dialog o tom, co náš protějšek četl a jak se vyjádřil.

Osvědčenou pomocí by také bylo vytvořit otázky k tématu nemoci, podobně jako jsou uvedeny v knize *Nemoc jako řeč duše*, a o každé otázce důkladně přemýšlet, mluvit a meditovat.

Z přemýšlení o celé problematice může vzniknout dobrá cesta do hlubin vlastního duševního vzoru. Nejjednodušší cesta, jak zahrnout naši ženskou stránku, vede přes *cesty do nitra*. Řízené meditace mají dlouhou tradici také v naší kultuře a západní lékařství je právě „znovu vynalézá“ v rámci psychoneuroimunologie. Velice se doporučuje souběžně s intelektuálním zpracováním vlastního učebního úkolu podnikat kroky do světa vlastních vnitřních obrazů. Lze využívat kazety k aktivizaci samoléčících sil, cestu je možné si urovnávat i všeobecnými způsoby jako „vnitřní lékař“ nebo „rituály prvků“ (viz seznam literatury) a pak vytvořit své vlastní meditace. Dobrou pomocí k tomu může být kniha *Cesty do nitra* (s uváděcími kazetami), vytvořená zvláště k tomuto účelu.

Další pomoc mohou představovat cvičení a rituály, které se přímo vztahují na učební úkoly vyplývající z obrazu nemoci. Co se týče vlastních rituálů, odkazujeme na knihu *Životní krize jako šance na vývoj*, kde jsou návody k vytvoření individuálních rituálů. Často je možné v době intenzivního hledání smyslu vlastních problémů své úsilí podpořit také půstem. Půst má dodatečnou výhodu, že je to výborný prostředek celkové prevence.

Malířské terapie, při nichž je možné obraz nemoci zpodobnit a vyjádřit jeho různé dimenze v barvách a pocitech, jsou rovněž smysluplnou podporou na cestě k sobě samému. Právě jako u dobře prováděných meditací a psychoterapií také zde záleží na první myšlence, kterou je nutno ihned a bez vytáček vyjádřit.

Jestliže se ukazuje, že se člověk nedostane bez cizí pomoci dál, nebo je obraz nemoci příliš hrozivý, existuje stále ještě možnost psychoterapie. Nám se pro to nejlépe osvědčila „terapie obrazů nemocí“, jež pracuje s nástroji reinkarnační terapie, jako jsou například regrese a dechová cvičení, a kterou lze zvládnout v krátké době jednoho až dvou týdnů (informace podáváme v našem lékařském centru: Heil-Kunde-Zentrum, D-84381 Johanniskirchen). V případě závažných onemocnění radíme stejně jako dříve vyhradit na reinkarnační terapii celý měsíc.

Tato příručka nemůže a nechce sejmout z člověka odpovědnost, ale naopak poskytnout mu možnosti, aby sám převzal úplnou odpovědnost za vlastní život se všemi jeho úkoly. Ráda by čtenářům pomohla, aby poznali nemoc jako alibi a cestu útěku a v každém případě si uvědomili, že má charakter výzvy. Kdo se dá vyzvat, toho osud podpoří.

Jako příručka není samozřejmě toto dílo náhradou za nezbytnou návštěvu lékaře, i když dlouhodobě existuje šance, že se člověk naučí stále lépe sám a z vlastní síly zacházet s obrazy nemocí a jinými výzvami osudu a že se především pustí cestou prevence. Je potěšitelné, že také přibývá terapeutů, kteří se školí v tomto druhu všestranné psychoterapie, takže se zvyšuje šance, že pacienti najdou v této oblasti svého vnějšího lékaře. Práce s vnitřním lékařem byla a vždy zůstane v centru pozornosti, konečně člověk se může vyléčit jen vlastní silou. Vnější lékař se může ve vážném případě smysluplněji spojit s vnitřním lékařem a při tom by tato kniha mohla být oběma stranám dobrou pomůckou.

Ruediger Dahlke

ČÁST 1

Seznam krajin těla a orgánů

Vysvětlivky

→ ... odkaz na příslušná hesla

A

Achillova šlacha

Symbolický význam: duševní elán, pokrok, vzestup; nejsilnější vaz těla, na kterém je zavěšeno hlezenní svalstvo; klasická slabina: zranitelnost (Achilles byl držen za patu, když byl ponořen do řeky nesmrtelnosti, takže zůstala zranitelná).

Úkol/téma: pomáhat na nohy, umožňovat pokrok a vzestup.

Základní princip: Merkur-Uran.

anus/řit

Symbolický význam: vchod do dolního světa a východ z něho, zadní východ, výfuk; průchod mezi vnitřním a vnějším světem.

Úkol/téma: strážit východ, strážce posledního prahu (svěrač je ale možné kontrolovat teprve od anální fáze); pečovat o čistý závěr, loučit se; ventil k vypouštění agresivního tlaku za ním (*šíření zápachu*); formuje první produkt, první dar dítěte světu.

Základní princip: Pluto.

aorta

Symbolický význam: hlavní (dopravní) cesta proudu života, bdění a přítomnost pro vnější svět.

Úkol/téma: transport energie ze středu na periferii, energetické spojení horní a dolní části, pomocný motor k udržování stejnoměrného spádu krevního tlaku (funkce větrníku).

Základní princip: Slunce-Merkur.

appendix

viz slepé střevo/červovitý přívěsek

atlas

(první krční obratel, viz také axis a krční páteř)

Symbolický význam: točna lebky.

Úkol/téma: nést tíhu nebeské klenby (mýtus o obru Atlantovi, který za trest nese na svých bedrech nebeskou klenbu); pohyblivost ve smyslu majáku otevřeného na všechny strany; umožňovat přehled a rozhled, garantovat prozíravost; odpovědnost.

Základní princip: Saturn (nést tíhu), Merkur (točna).

axis

(druhý krční obratel)

Symbolický význam: vrchol světové osy; osa, okolo níž se všechno točí.

Úkol/téma: umožňovat pohyblivost a vedení.

Základní princip: Merkur-Jupiter.

B

bederní obratel

(viz také páteř)

Symbolický význam: nést (snášet) hlavní tíhu života; dvojité zatížení: stabilita a pohyblivost, což zdůrazňuje zároveň aspekt *obratle* a téma *sloupu*; problémová zóna světové osy (více než 95 % všech výhřezů meziobratlové ploténky je v této oblasti), kde se manifestují konflikty mezi dolními impulzy z pánve (pudy) a horními impulzy (srdce, hlava).

Úkol/téma: nést a snášet: nést váhu a (existenční) odpovědnost, vzít na sebe svůj kříž; nést trup životem; spojení posvátné základny (os sacrum = posvátné nitro) s životní osou.

Základní princip: Saturn-Pluto.

bérce/lýtka

Symbolický význam: elán; pružnost, elasticita; spontaneita („vždy připraven něco udělat“); trezor emocionálních přemrštěností; spojení hlezenních svalů pomocí → Achillovy šlachy s patou; lýtkové svaly spojují pomocí nejsilnějšího vazů s nejchoulostivějším místem (hadí uštknutí, Achilles).

Úkol/téma: dosáhnout (správného) elánu, projevit akceschopnost; vyjádřit nepřiznané přetížení; způsobit (náhlé) změny; hromadit emoce.

Základní princip: Uran-Mars.

bok, levý

Symbolický význam: ženská citová strana (jin).

Úkol/téma: vnímavá, senzibilní strana, přijímající ruka, která se formuje v miskou.

Základní princip: Měsíc.

bok, pravý

Symbolický význam: mužská volní strana (jang).

Úkol/téma: prosazování se; síla: meč moci se užívá právem; zaťatá pravá pěst ukazuje vůli k moci; strana jednání a dávání v protikladu k levé přijímající straně; racionální aktivita.

Základní princip: Slunce.

brada

Symbolický význam: vůle (síla vůle), schopnost prosadit se, cílevědomost (bradka zdůrazňuje u muže tyto aspekty → vousy).

Úkol/téma: prosazování se, sebeuplatnění.

Základní princip: Mars-Saturn.

bránice

(diaphragma)

Symbolický význam: měch (plic), hranice (mezi horním a dolním světem), (dříve:) sídlo duše; domov dechu.

Úkol/téma: prováděcí orgán rytmu; oddělení od horní mužské (vzduch) a spodní ženské poloviny těla (voda, trávicí šťávy); zprostředkování kontaktu mezi anima a animus.

Základní princip: Merkur (spojení)-Slunce (centrum)-Měsíc (spoluzachvívání).

brzlík

(thymus)

Symbolický význam: obranné a školící centrum vlastních armád pro vlastní vnitřní obranu; vývoj imunity; báze, kde vznikají T(hymus)-lymfocyty; (místo) zrání osobnosti (poznat vlastní, omezit cizí); zvýšení životní energie (gorily se před bojem tloučou na místo, kde mají brzlík, opět i kineziologové), důvěra v Boha, která je v dětství výrazná, pokud je brzlík ještě plně aktivní; v průběhu života se brzlík stále více zmenšuje, příp. ztučňuje.

Úkol/téma: učí odhalovat nepřátele a atakovat je; vnitřní sebeobrana.

Základní princip: Mars-Slunce-Jupiter.

břicho

Symbolický význam: pocit, instinkt (břišní pocit); požitek; jeskyně původu, sídlo dětských pocitů; pupek světa, střed; místo (původního) zaopatření, „vykrmení“; v dřívější době bylo chráněno mezi končetinami (u čtyřnožců je obráceno k zemi), dnes je to sebejistě (před sebou) nošené blahobytné břicho.

Úkol/téma: chránit, skrývat, trávit; výraz existenčních úzkostí/ohrožení, zásobárna; výraz důvěry v materiální budoucnost.

Základní princip: Měsíc.

břišní dutina

Symbolický význam: bezpečí, těžiště, domov orgánů.

Úkol/téma: dutina pro vnitřnosti: teplo, ochrana; poskytnout orgánům domov.

Základní princip: Měsíc.

břišní stěna

Symbolický význam: ochrana; vnější ochranný povlak vaku s měkkými částmi (vnitřních orgánů).

Úkol/téma: krytí břišní dutiny, ochrana (ochranný plášť) břišních orgánů, kryje přední

stranu, která tím, že lidé začali chodit vzpřímeně, je od té doby zranitelná; místo hromadění tuku mezi vnější kůží a svalovou vrstvou.

Základní princip: Saturn, Měsíc.

C

cévy (krevní)

(viz také tepny a žíly)

Symbolický význam: cesty, po kterých se dopravuje životní síla, energetické cesty; zprostředkování, komunikace.

Úkol/téma: dodávat, živit; zásobovat a odklízet, transportovat a odtransportovat.

Základní princip: Slunce/Mars-Merkur.

Č

čakry

(7 nadřazených energetických center podél páteře; různá podcentra, např. v rukou a v nohou)

Symbolický význam: spojení s kosmem.

Úkol/téma: koordinace lidského vývoje na jemnohmotné úrovni; příjem kosmické energie (prana = životní síla).

Základní princip: Neptun-Slunce.

čelistní dutina

(viz také vedlejší dutiny)

Symbolický význam: lehkost a vzdušnost hlavy; formotvorný prvek.

Úkol/téma: odlehčovat hlavu; zjemnění tvrdé, pevné kostní struktury; prvek vzduchu převést v prvek země; přispět k tomu, aby člověk hlavu nosil snadněji (aby pro něho byla snesitelnější); teprve lehkost bytí nám umožňuje spět s radostnou myslí do vyšších duchovních úrovní (pro antropozofy je čelistní dutina spojena se sídlem vědomí); zvlhčování a zahřívání vdechovaného vzduchu jako příprava komunikace s vnějším světem; rezonanční

deska pro hlas (nazální hlas, jestliže jsou dutiny, příp. nos plné); formování individuální tváře.

Základní princip: Uran.

čelní dutina

viz vedlejší dutiny

čelo

Symbolický význam: konfrontace (lat. frons = čelo), „někomu čelit“, „chtít hlavou prorazit zeď; prosazovat se; duchovní síla (myslitelské čelo: čelo ubíhající dozadu).

Úkol/téma: řídit, konfrontovat, jít napřed; štít, za kterým se odehrává myšlení.

Základní princip: Mars (fronta)-Uran (potah oblohy).

červovitý přívěsek

(apendix)

viz slepé střevo, tlusté střevo

D

dáseň

Symbolický význam: kolébka zbraní, lůžko zubů; prvotní důvěra.

Úkol/téma: zajišťovat oporu a zásobování; regenerace nástrojů agrese.

Základní princip: Měsíc.

děloha

(uterus)

Symbolický význam: plodnost; pradutina všeho počátku, úrodná prabažina, ve které se může vyvíjet život: (první) hnízdo, bezpečí; orgán, který vyjadřuje (ženský) rytmus; velmi silný sval (ženská síla spočívá uvnitř a ukazuje se navenek jen zřídka).

Úkol/téma: poskytnout přístřeší životu, živit; otevřít se a darovat život (při porodu).

Základní princip: Měsíc.

dlaně

Symbolický význam: poctivost, otevřenost; miska potřebnosti.

Úkol/téma: léčit: rukama léčit a udílet požehnání; výraz; komunikace jdoucí od srdce; mapa života v čarách na ruce.

Základní princip: Merkur-Měsíc (mapa duše).

dolní čelist

Symbolický význam: skladiště zbraní, pohyblivý domov a základna našich spodních zbraní (zubů); jako základna brady je výrazem vůle (vůle k moci) a prosazování (síly uplatněné na prosazování).

Úkol/téma: pomocí ní můžeme kousat: „něco si ukousnout“, „prokousat se“; umožňuje kousání a tím trávení; držet, co jsme chytili, její pomocí definitivně sklapne past.

Základní princip: Mars-Saturn.

duhovka

viz iris

dvanácterník

viz tenké střevo

E

elektrolyty

viz sůl

erotogenní zóny

(klitoris, stydké pysky, žalud, zadní část penisu, prsní bradavky, ohanbí, krk, vnitřní strany stehen a paží)

Symbolický význam: rozkoš; místa erotických her, zahrady rozkoše těla, plochy dráždění.

Úkol/téma: poskytovat rozkoš, *připravovat* rozmnožování.

Základní princip: Venuše.

G

ganglie

(nervové uzliny)

Symbolický význam: lokální komunikační uzly.

Úkol/téma: sbírat na místě informace, spojovat je a posílat dál podle principu „všechno nebo nic“.

Základní princip: Merkur-Uran.

H

hlas

Symbolický význam: vyjadřování hlasu (nálad); komunikace.

Úkol/téma: artikulace, tvoření řeči; vyjadřování informací a citů (hlasová poloha [nálada]).

Základní princip: Merkur (zprostředkování), Měsíc (nálada), Slunce (výraz vlastního já).

hlasivky

Symbolický význam: vyjadřování; struny, které (v sobě) rozezníváme a které nás rozeznívají.

Úkol/téma: artikulace, tvoření řeči; verbální výraz, komunikace.

Základní princip: Merkur-Venuše.

hlava

Symbolický význam: hlavní město těla, *hlavní věc*, osobní zeměkoule mikrokosmu, nejvyšší instance tělesných institucí (také zevně na nejvyšším místě), protipól těla (nahore – dole); domov rozumu a myšlení: „jasná hlava“, „brilantní hlava“, „zachovat chladnou hlavu“, „někomu poplést hlavu“; jak člověku sedí na ramenou (chladná) hlava, to určuje krk a někdy (vroucí) srdce; výraz (sebe sama); arogance: „vykračovat si se vztyčenou hlavou“, nadutost (dříve se pokládalo za nezdvořilé hledět *výše postaveným* osobám směle

do tváře; právě držení hlavy prozrazuje člověka, který je *upřímný*; mírně skloněná hlava prosí o shovívavost a mírnost, vlichocuje se.

Úkol/téma: výraz nálady: „svěsit hlavu“, „strčit hlavu do písku“, „stáhnout hlavu mezi ramena“, „schýlit hlavu“; (sebe)prosazování: „udržet vztyčenou hlavu“, „hlavu vzhůru!“, „nedat se“; prosazení: „prosadit vlastní hlavu“, „mít vlastní hlavu“, „někomu přerůst přes hlavu“, „uhodit někoho do hlavy“, „někomu mýt hlavu (napravovat mu hlavu)“, „na někom štipat dříví“; přehled, orientace: „člověk neví, kde mu hlava stojí“; vláda; protože je hlava velmi citlivá na bolest, je citlivým varovatelem při problematickém postoji („jít hlavou proti zdi“) a nebezpečně jednostranném myšlení („rozbít si hlavu“, „brní mě hlava“), ale i při nedostatečném zásobování a zablokování (tupá bolest hlavy, protože člověk má „zabedenou hlavu“).

Základní princip: Mars (hrot kopí těla)-Slunce (hlava)-Uran (blízko nebe)-Merkur (funkce).

hlezení kloub

Symbolický význam: základ měkkého, pružného pohybu; původ vzpřímení na zadní nohy; základ odrazu („chystat se k něčemu“).

Úkol/téma: umožňuje ohýbání nohy při chůzi a tím plynulý postup vpřed; možnost vztyčit se: skok na úroveň bohů; pružnost.

Základní princip: Uran.

hltan

(pharynx)

Symbolický význam: vložit (majetek), *spolknout* (nějakou firmu); lakomec a skrblick; přejít se (zakuckat se); (lymfatický) obranný kruh.

Úkol/téma: dopravovat dovnitř, *vtělovat*; zahánět (nepřátele).

Základní princip: Venuše-Pluto.

horní čelist

Symbolický význam: skladiště zbraní; statický domov a základna našich horních zbraní (zuby).

Úkol/téma: prokousat se, zakousnout do něčeho zuby (dříve než se pohybem spodní čelisti definitivně sklapne past).

Základní princip: Mars-Saturn.

hrtan

Symbolický význam: vyjadřování; domov řeči a zpěvu; hudební nástroj těla; jako Adamovo jablko je mužským doplňkem.

Úkol/téma: tvorba a výraz hlasu (i nálady).

Základní princip: Venuše-Merkur.

hrudní kost

(sternum)

Symbolický význam: štít, centrum lidského já; přední uzávěr hrudního koše.

Úkol/téma: ochrana, náprsní štít.

Základní princip: Slunce-Saturn.

hrudní obratel

(viz také páteř)

Symbolický význam: stabilita; sloup prsou.

Úkol/téma: stabilita světa citů v prostoru srdce; poskytovat oporu citům a emocím.

Základní princip: Saturn-Slunce.

hrudník (hrudní koš)

(prsa, ženská)

Symbolický význam: pocit vlastního já („já jsem“), osobnost („vrhnout se někomu do náruče“, „být slabý na prsa“); pancíř charakteru (Wilhelm Reich); kostěná klec na plicní *křídla* a na srdce; moc, důležitost, ochrana a jistota pro srdce (cit) a plíce (komunikace).

Úkol/téma: demonstrovat pocit vlastního já; zaujímat prostor, ovlivňovat („mluvit hlasem prozrazujícím hluboké přesvědčení“), rozpínat se; ochrana vnitřních orgánů a tím světa citů

a emocí (srdce) a místa komunikace (plíce); místo integrace všeho racionálního, co přichází shora dolů, intuitivně archaického, co přichází zdola nahoru, a emocionálního, co odchází z nitra ven.

Základní princip: Saturn (ochrana, „koš“)-Slunce (střed).

hypofýza

viz podvěsek mozkový

hypotalamus

(spodní část mezimozku)

Symbolický význam: podřízené sídlo vlády v horním domě (centrála vegetativního nervového systému, nadřízená podvěsku mozkovému, žláze s vnitřní sekrecí, a přímo podřízená ústřední vládě).

Úkol/téma: koordinace vnitřní nervové soustavy a bezděčných průběhů i nervových impulzů a hladiny hormonů.

Základní princip: Merkur.

hýždě

Symbolický význam: pasivní schopnost vydržet, něco vysedět (sicflajš); prosazení (síla prosadit se); zadnice sestávající z největšího svalu: zdá se, že v době, kdy tato část těla dostala své pojmenování, byly ještě nejdůležitější *sicflajš* (trpělivost) a odpočinek; váha (závažnost), bohatství; sexuální signál („lupající zadnice“).

Úkol/téma: vysedět, prosadit se; zaujmout místo, udělat dojem; zadělat, vlastnit.

Základní princip: Jupiter.

CH

chámovod

Symbolický význam: závodní dráha spermií; životní dráha.

Úkol/téma: umožnit nový život a vést.

Základní princip: Merkur.

chodidla

Symbolický význam: porozumění; stálost, stabilita, trvalost; pokora; zakořenění, spjatost s domovem, kontakt k matce Zemi.

Úkol/téma: chodit po zemi, pevně se postavit v životě: „stát na vlastních nohou“, „žít na vysoké noze“; smysl pro realitu, zastávat stanoviska; opak: „někomu ležet u nohou“.

Základní princip: Neptun (naše „čapy“)-Saturn.

chrupavčitá tkáň

Symbolický význam: pružnost, substance na stavbu mostů, schopnost spojovat; tkáň mladosti (pružnost, ohebnost mladého stromku).

Úkol/téma: jako povlak kloubní plochy garantovat spojení, mostní funkce; předchůdce kosti: na začátku života a při opětovném začátku razit cestu prvku tvořícímu strukturu a oporu.

Základní princip: Měsíc-Saturn.

chuťové pohárky

(na jazyku a patře)

Symbolický význam: chuťové senzory, ochutnavači.

Úkol/téma: chránit před nebezpečími; zabránovat špatné chuti; poskytovat požitek; výběrové orgány: ochutnávat a rozhodovat, jak člověku chutná život.

Základní princip: Venuše-Jupiter (chuť).

I

imunitní systém

viz obranný systém

iris

(duhovka)

(Iris = řecká bohyně zprostředkování a míru, která má stejně jako Hermes přístup do všech

říší: podsvětí [Hádes], říše lidí, vodní svět [Poseidon], svět bohů [Olymp])

Symbolický význam: clona fotoaparátu oka; kruhová mandala, která dává očím barvu a zrcadlu duše hloubku; atlas orgánů (irisdiagnostika).

Úkol/téma: regulovat množství světla (poznání), které se dostává do našeho nitra.

Základní princip: Merkur-Slunce/Měsíc.

J

játra

Symbolický význam: úzce spojena se životem (něm. *Leben* = život, *Leber* = játra; angl.: liver = játra, to live = žít); znovuzrození nového života; nesmrtelná játra v mýtu: orel je ve dne sežere a v noci opět narostou (Prometheus, Loki); hodnocení, světový názor, (zpětné) spojení dolů (k začátku, původu) a nahoru (smysluplnost); laboratoř; nemoc a hledání.

Úkol/téma: rozlišování a hodnocení; spojení nazpět k prapříčině, k prvotní formě života (religio); najít správnou míru a smysl života; duševní syntéza: odstranit cizí bílek a vytvořit vlastní („být konstruktivní“), to, co je tučné (bujné), učinit stravitelným; zbavit jedovatosti; producent nálady a barometr nálady, přičemž se ani tak nejedná o osobní náladu, ale o to, zda má život smysl, a o jeho zásadní ladění, základní temperament (cholerici, melancholici, sangvinici, flegmatici; 14. taroková karta „temperance“ ztělesňuje nejzákladnější téma jater, střídmost): melancholikovi „přeběhla přes játra více než jedna veš“, cholerik má sklon sopit vztekem, tj. plivat „jed a žluč“; žluč (lat.: chola) = v laboratoři jater produkována trávicí šťáva; jako producent žluči se játra také podílejí na výrazu agrese; sídlo ošklivosti a zloby: „rozzlobit se, až zčernáme a zežloutneme“.

Základní princip: Jupiter.

jazyk

Symbolický význam: vyjadřování, tvoření řeči: „mluvit mnoha jazyky“; zbraň: „nabroušený jazyk“; poctivost: „mluvit rozdílným jazykem“; pomoc při žvýkání: posouvat potravu mezi stoličky.

Úkol/téma: určování chuti: rozlišování; tvoření řeči: komunikace; zprostředkovávání, transport, vkládání; (agresivní) výraz: „na někoho vypláznout jazyk“.

Základní princip: Merkur, Venuše.

jícen

Symbolický význam: dodávání potravy.

Úkol/téma: transport potravy rytmickými vlnivými pohyby; transport všeho, co jsme spolkli, dál do žaludku.

Základní princip: Merkur.

K

klouby

Symbolický význam: pohyblivost, artikulace.

Úkol/téma: výraz; zprostředkování mezi vnitřním a vnějším světem; svět přibližovat člověku a člověka nést do světa.

Základní princip: Merkur.

koleno

Symbolický význam: pokora, klečení je gesto pokory rozšířené na celém světě: dvorní poklony, ohnout koleno v kostele, „klesnout na kolena“; pokoreň: „někoho přinutit klesnout na kolena“, „někoho přehnout přes koleno“, „něco lámat přes koleno“ (potupit nějakou věc tím, že si na ni neuděláme přiměřený čas); výraz strachu: někomu se roztřesou kolena, klesají pod ním kolena.

Úkol/téma: vkleče se projevuje vyššímu náležitá pocta a člověk se přitom sám činí menším; vyjadřovat uctívání a úctu (vůči Bohu a dříve [boho]králi); *sklonit se* k matce Zemi;

vyjadřovat uznání hierarchie se zřetelem k Bohu.

Základní princip: Saturn.

končetiny

(viz také paže, nohy)

Symbolický význam: pohyblivost, aktivita; prodloužení navenek.

Úkol/téma: horní končetiny přibližují člověku svět nebo jej vymezují, dolní kočetiny nesou člověka do světa nebo ho nesou z něho.

Základní princip: Merkur, Mars.

konečník

(zadní střevo, intestinum rectum)

Symbolický význam: východ z dolní krajiny (vchod do ní); místo zadržování výkalů; poslední stanice cesty produktů před uvolněním konečného produktu; výfuk.

Úkol/téma: shromažďovat a vylučovat odpad (výkaly), odklízet odpadní plyny: „kálet“ (zlato), „zlatý osel kálí dukáty“, „zlato nesmrdí“, „na něco kálet“.

Základní princip: Pluto.

kosti

Symbolický význam: stabilita, pevnost, plnění normy.

Úkol/téma: tvořit oporu a strukturu, funkce kostry, poskytovat pocit vnitřní pevnosti; umožňovat teprve vzpřímenou chůzi a dosažení naší velikosti: „pro něco se natáhnout“; kostnatění je na začátku života důležité pro přežití, později životu překáží.

Základní princip: Saturn.

krční obratel

(viz také atlas, axis, páteř)

Symbolický význam: zdůraznění dynamického aspektu obratle oproti statickému tématu sloupu; pohyblivost hlavy, otáčivý krk.

Úkol/téma: zjednat hlavě přehled a rozhled; držet hlavu vysoko, příp. nad vodou.

Základní princip: Merkur (-Saturn).

krev

Symbolický význam: životní síla, řeka života; spojení čtyř prvotních látek: krevní sérum jako základ (*voda*), elektrolyty = soli (*země*), kyslík (*vzduch*) a červená barva (*ohně*).

Úkol/téma: materiální nositel života, výraz individuální dynamiky („zcela zvláštní šťáva“); dodávání energie, výživa; základní pilíř náboženských mystérií.

Základní princip: Mars (energie)-Slunce (individuální já).

krevní oběh

Symbolický význam: kruh životní energie, který se v každém momentě uzavírá; zásobování a odklizení.

Úkol/téma: spojovat, zprostředkovávat, zásobovat, dynamizovat, živit; kroužit kolem středu.

Základní princip: Slunce/Mars-Merkur.

krevní tlak

Symbolický význam: jev zahrnující energii (krev) a odpor (stěny cév); harmonie mezi člověkem a světem; ukazatel stavu duševního napětí a přítomnosti: vysokého tlaku = boj, vysoké napětí; nízkého tlaku = uvolnění až k bezvědomí.

Úkol/téma: zásobování organismu (energií, živnými látkami), zajišťovat dynamiku; vyrovnávání mezi hnací silou a akceptováním daností.

Základní princip: Mars-Saturn.

kůže

Symbolický význam: hranice (navenek), opevnění hranic; zprostředkování kontaktu a něžnosti; (kožní) dýchání.

Úkol/téma: tvořit štít, izolační vrstvu, což se může stát vězením duše: „chtít vyletět z kůže“, ale „nikdo nemůže ze své kůže“ (změnit svůj charakter); kontakt: zprostředkovávat lidské teplo a pozornost; dotek; vnímání: hmat, komunikovat; výraz: zrcadlo vnitřního duševního světa (barva obličeje atd.); ukazatel psychických pochodů a reakcí: „hroší kůže“, „nést svou kůži na trh“, „mít citlivou mysl“, zardít se; projekční plocha vnitřních orgánů (reflexní zóny).

Základní princip: Venuše (kontakt), Saturn (hranice, ochrana, izolace), Merkur (hmatat, komunikovat, dýchat).

kyčelník

viz tenké střevo

kyčle/kyčelní klouby

Symbolický význam: vykročit, dělat první kroky, pokrok; akční rádius, dosah.

Úkol/téma: základna vykročení; domov našich kroků, pokroky a vzestupy v malém i ve velkém, v dobrém i ve zlém; základna vnějších i vnitřních cest; vykračování (přehánění, neomalenosti); starat se o to, aby vše běželo jak na drátkách.

Základní princip: Jupiter.

L

lačnick

viz tenké střevo

ledviny

Symbolický význam: orgány rovnováhy a partnerské orgány (orgány partnerství).

Úkol/téma: udržovat rovnováhu mezi kyseými (mužskými) a zásaditými (ženskými) silami, aby vytvořily harmonii mezi mužským a ženským pólem; balancování mezi extrémami, aby se našel střed mezi póly; vyrovnávat

diference, harmonizovat rozdíly a protiklady; kontakt s lidmi jako setkání s nevědomým duševním aspektem = stínem; filtrování; celek.

Základní princip: Venuše.

ledvinná pánvička

(viz také ledviny)

Symbolický význam: záchytná nálevka toho, co je přebytné; oblíbené místo, kde zkamení nevládnutá témata partnerství a stínů.

Úkol/téma: shromažďovat tekutý (duševní) odpad, dříve než se vyloučí; trvalý úkol: poskytovat větším kamenům životní prostor.

Základní princip: Venuše-Měsíc.

limbický systém

(hlavní část mozku kmene; jsou mu podřízeny: talamus, hypothalamus a mozkový podvěsek)

Symbolický význam: emocionální mozek (u zvířat největší a nejdůležitější část mozku, u lidí ho předstihl velký mozek, jemu ale není vlastně podřízen, nýbrž je k němu přiřazen).

Úkol/téma: nadřízená centrála celé vegetativně nervové soustavy a hormonálního regulačního systému; dohled na takzvané primitivní životní procesy (jako dýchání, trávení atd.), které však tvoří základ života, a jejich řízení; zpracování a koordinace signálů z nitra těla se signály z okolí.

Základní princip: Merkur-Měsíc.

lícní nerv

viz nervus fascialis

loket

(viz také klouby)

Symbolický význam: odhodlání prosadit se, schopnost prosadit se: „mít ostré lokty“, „mít ničím nesvázané ruce“.